

Từ đồng âm

I. Kiến thức cơ bản

- Từ đồng âm là những từ giống nhau về âm thanh nhưng nghĩa khác xa nhau, không liên quan gì với nhau.
- Sử dụng từ đồng âm: Trong giao tiếp phải chú ý đầy đủ đến ngữ cảnh để tránh hiểu sai nghĩa của từ hoặc dùng với nghĩa nước đôi do hiện tượng đồng âm.

II. Hướng dẫn câu hỏi phân bài học

1. Thế nào là từ đồng âm?

Câu 1. Giải thích nghĩa của từ “lông” trong hai câu sau:

- Con ngựa đang đứng bỗng lông lên.

lông $\left\{ \begin{array}{l} \text{là động từ} \\ \text{chỉ hoạt động cất vó lên cao với một sức mạnh} \\ \text{đột ngột rất khó kìm giữ} \end{array} \right.$

- Mua được con chim, bạn tôi nhốt ngay vào lông.

lông $\left\{ \begin{array}{l} \text{là danh từ} \\ \text{chỉ đồ vật đan thưa bằng tre, nứa, nhựa, sắt để} \\ \text{nhốt chim hoặc gà, vịt, cá} \end{array} \right.$

Câu 2. Nghĩa hai từ “lông” trên không liên quan gì với nhau, chúng còn khác nhau về mặt từ loại.

2. Sử dụng từ đồng âm

Câu 1. Chúng ta phân biệt được nghĩa của từ “lông” ở hai câu trên là dựa vào mối quan hệ với các từ khác ở trong câu, nghĩa là dựa vào ngữ cảnh giao tiếp.

Câu 2.

- Câu “đem cá về kho” nếu tách khỏi ngữ cảnh có thể hiểu thành 2 nghĩa:

+ Nghĩa thứ nhất: Đem cá về kho → Đem cá về nấu thành thức ăn

+ Nghĩa thứ hai: Đem cá về kho → Đem cá về cất trong nhà kho

- Thêm từ để câu trở thành đơn nghĩa:

+ Đem cá về kho tội nhé!

+ Đem cá về nhập kho ngay nhé!

Câu 3.

Để tránh hiểu lầm do hiện tượng đồng âm gây ra, chúng ta phải chú ý đến ngữ cảnh giao tiếp và tránh dùng nghĩa nước đôi do hiện tượng đồng âm.

III. Hướng dẫn luyện tập

Câu 1. Đọc đoạn dịch thơ bài “Bài ca nhà tranh bị gió thu phá” từ “thu cao, gió thét già” đến “lòng ấm ức”, tìm từ đồng âm với các từ sau: Thu, cao, ba, tranh, sang, nam, sức, nhè, tuốt, môi.

Trước hết ta phải tìm nghĩa các từ này trong văn cảnh của bài thơ có nghĩa là gì, sau đó mới tiến hành tìm từ đồng âm, từ *trong bài thơ* đánh số 1, từ *đồng âm cần tìm* đánh số 2.

- thu*
 - thu*₁: danh từ, mùa thu → chỉ một mùa trong năm
 - thu*₂: động từ, thu tiền → chỉ hành động
- cao*
 - cao*₁: tính từ, trái nghĩa với thấp
 - cao*₂: danh từ, chỉ một loại thuốc Nam dùng để chữa bệnh (cao-khỉ, ~~cao-trần~~)
- ba*
 - ba*₁: số từ, ~~ba~~ lớp, tranh
 - ba*₂: danh từ, người sinh ra mình (ba mẹ)
- tranh*
 - tranh*₁: danh từ, tấm lợp kín bằng cỏ (tấm tranh)
 - tranh*₂: động từ, bàn cãi để tìm ra lẽ phải (tranh cãi)
- sang*
 - sang*₁: động từ, biểu thị hướng hoạt động nhằm một đối tượng khác (sang nhượng)
 - sang*₂: tính từ, làm cho người ta phải coi trọng (sang trọng)
- nam*
 - nam*₁: chỉ phương hướng (Nam / Bắc)
 - nam*₂: giới tính của con người (nam / nữ)
- sức*
 - sức*₁: chỉ sức khỏe của con người (sức lực)
 - sức*₂: danh từ: một loại văn bản do quan lại truyền xuống cho lí trưởng đốc thúc (tờ sức)
- nhè*
 - nhè*₁: động từ nhằm vào chỗ yếu chỗ bất lợi của người khác
 - nhè*₂: động từ bụm miệng lại dùng lưỡi để đẩy ra
- tuốt*
 - tuốt*₁: tính từ, thẳng một mạch đến tận nơi xa
 - tuốt*₂: động từ, hành động lao động trong việc thu hoạch lúa (tuốt lúa)
- môi*
 - môi*₁: danh từ, chỉ bộ phận trên khuôn mặt (môi khô)
 - môi*₂: tính từ, làm trung gian cho hai bên (môi giới)

Câu 2. Tìm nghĩa khác nhau của danh từ "cổ" và giải thích mối liên quan giữa các nghĩa đó? Tìm từ đồng âm và cho biết nghĩa.

+ Nghĩa khác nhau của danh từ cổ:

- Nghĩa 1: Bộ phận của cơ thể nối đầu với thân (cổ tay).
- Nghĩa 2: Sự cứng cỏi không chịu thuyết phục (cứng cổ).
- Nghĩa 3: Bộ phận co lại ở phần đầu của một số đồ vật (cổ chai).
- Nghĩa 4: Bộ phận của áo hoặc giày (cổ áo, cổ giày).

+ Từ đồng âm với "cổ"

Đồ cổ: Đồ vật có từ xa xưa và có giá trị.

Câu 3. Đặt câu với mỗi từ đồng âm sau (ở mỗi câu phải có cả hai từ đồng âm).

Bắt buộc mỗi câu phải có cả 2 từ với 2 nghĩa khác nhau.

- Họ đang *bàn bạc* về việc cấm trại ngày mai ở đây *bàn* cuối lớp học.
- Trong *năm* nay sẽ có *năm* học sinh được đi du học.
- Các loại *sâu* bọ thường ẩn mình *sâu* dưới các lớp lá dày.

Câu 4. Anh chàng trong truyện dưới đây đã sử dụng biện pháp gì để không trả lại cái bạc cho người hàng xóm? Nếu em là liên quan xử kiện, em sẽ làm thế nào để phân rõ phải trái?

+ Anh chàng gian dối lấu cá trong câu chuyện đã sử dụng biện pháp từ đồng âm, để âm mưu không trả lại cái vạc cho người hàng xóm.

+ Muốn phân biệt phải trái ta chỉ cần hỏi:

- Anh mượn vạc để làm gì?
- Bởi vì vạc thì dùng để đựng đồ vật. Hoặc
- Vạc làm bằng gì?
- Vạc làm đồng bằng kim loại sẽ khác hoàn toàn với con vạc ở ngoài đồng.